

Korektivna pravda pred Međunarodnim sudom pravde

Mihajlo Vučić, *Korektivna pravda pred međunarodnim sudom*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2019, 198 str.

U domaćoj pravnoj misli primetan je deficit stručnih radova koji obrađuju institut dosuđivanja naknade pred međunarodnim sudovima i tribunalima. Stoga, monografija *Korektivna pravda pred međunarodnim sudom*, dr Mihajla Vučića, naučnog saradnika Instituta za međunarodnu politiku i privredu iz Beograda, posvećena analizi instituta naknade u praksi Međunarodnog suda pravde, predstavlja svojevrsno pravno osveženje i prirodni nastavak dosadašnjeg polja interesovanja autora. Upravo zbog činjenice da je prisutan manjak naučnih radova na ovu temu, autor nam na samom početku razjašnjava određene terminološke nedoumice, uvodeći nas u specifičnosti pravnog jezika pojma naknade. Tako autor ističe:

Pravda pred Sudom nikada nije retributivna, ona nema za cilj da kažnjava krivce i zadovoljava žrtve, već samo da ispravlja poremećaje u pravnim odnosima tako što pravnu situaciju vraća u stanje koje je postojalo pre nastanka poremećaja, bez ikakvih dodatnih tereta na račun država koje su odgovorne za poremećaje. Zato takvu vrstu pravde i nazivamo korektivnom (...) Ispravljanje stanja nastalog sporom možemo zato nazvati jednostavnim izrazom naknada (str. 12).

Dakle, autor koristi generički termin „naknada” za sve načine koji definišu obavezu države da ispravi poremećaj nastao u međunarodnim odnosima, jer smatra da je ovaj izraz najviše u duhu srpskog jezika i da može najbolje da u jednoj reči opiše funkciju korektivne pravde.

Monografija je podeljena na više celina, od kojih svaka razmatra određenu vrstu naknade. Iako se naknade prilikom dosuđivanja često međusobno prepliću, one u monografiji predstavljaju predmet posebne analize autora. Time se doprinosi konciznosti sveukupnog izlaganja, a posebno imajući u vidu da posebnim predstavljanjem zavređuju i samostalne zaključke. Počevši od pojma korektivne pravde, čiji je *raison d'être* rešavanje sporova između država, te ispravljanje poremećaja koji su nastali u međunarodnim odnosima, preko interakcije između stranaka i suda, koja se odvija po maksimi *non ultra petita*, pa sve do nadležnosti Međunarodnog suda pravde da uopšte dosuđuje naknadu i izdaje naređenja suverenim državama, autor na jedan sveobuhvatan način ispituje samu prirodu pojma naknade u međunarodnom pravu.

Paralelno sa analizom pojma naknade, autor kao teorijski okvir koristi Nacrt pravila o odgovornosti država Komisije za međunarodno pravo, ispitujući u kojoj

meri odluke Međunarodnog suda pravde prate teoretske postavke naknade Komisije. Autor zaključuje kako Međunarodni sud pravde generalno prihvata koncepciju korektivne pravde i vrste naknada koje definiše Komisija, no, kako ipak domet svake pojedinačne naknade prilagođava okolnostima konkretnog slučaja, što može u određenoj meri odstupati od postavljenog okvira od strane Komisije. Budući da odgovornost države za povredu primarne obaveze predstavlja svojevrsno pravno ogledalo sudskim odlukama kojima se dosuđuje naknada, klasifikacija odgovornosti države koja je prouzrokovala poremećaj u međunarodnim odnosima reflektuje se i na konkretne modalitete naknade. Stoga, pomenuta metodologija autora se pokazala kao uspešna i inovativna, posebno imajući u vidu da sam Sud u svojim presudama nedovoljno posvećuje pažnju razlozima na osnovu kojih se opredeljuje za dosuđivanje jedne ili druge vrste naknade. U tom svetlu, autor ističe da je proliferacija međunarodnog pravosuđa koja se dogodila u poslednjim decenijama otežala teorijsko uopštavanje zajedničkih načela, te da je razumljiva relativna neodređenost i isuviše opšti princip koji prema naknadi gaje Pravila o odgovornosti države za akte protivne međunarodnom pravu koja su nastala u okviru rada Komisije za međunarodno pravo. Dr Vučić smatra da opšta teorija naknade u međunarodnom pravu tek treba da se popuni sadržajem i da dobije svoj definitivan oblik.

Treba imati u vidu i činjenicu da je generalno ovlašćenje za dosuđivanje naknade predviđeno članom 36 stavom 2 Statuta Međunarodnog suda pravde, ali da u ovoj oblasti ne postoji obavezujući pravni izvor koji se mora slediti. Shodno tome, autor nam ukazuje na različite načine pomoću kojih je Sud, tokom svoje bogate prakse, tumačio i razvijao sopstveno ovlašćenje da dosuđuje naknadu kao svojstveno sudijskoj funkciji, a u svetlosti načela delotvornosti. Autor primećuje da presuda kojom se dosuđuje naknada ima funkciju otklanjanja posledica spora između stranaka, dakle funkciju korektivne pravde, te ističe pravne, ali i faktičke razlike između vrsti naknada koje Sud može dosuditi, kao i njihovih pratećih posledica po državu koja je prouzrokovala poremećaj u međunarodnim odnosima. Počev od deklarativne presude, kao preventivnog pravnog sredstva korektivne pravde, preko izvršenja primarne pravne obaveze, obaveze prestanka i jemstva neponavljanja, sve do uspostavljanja ranijeg stanja, kompenzacije i satisfakcije – autor vešto, autentičnom pravnom terminologijom i inovativnim pristupom, povlači teorijsku i praktičnu distinkciju između različitih vrsta naknade koje mogu biti dosuđene. Takođe, autor istovremeno kritički ispituje domet svake ponaosob, kao i njihov međusobni odnos.

Sveobuhvatna analiza pojma naknade pred Međunarodnim sudom pravde, kao i različiti modaliteti njenog dosuđivanja, a u zavisnosti od konkretnog slučaja, uživaju značaj za koji slobodno možemo reći da prevazilazi okvire doktrinarnog

proučavanja. Takav značaj se ogleda u mogućnosti da države, svesne mogućeg ishoda u postupku, u praksi bolje formulišu svoje zahteve tokom parničenja, te da promišljenije vode sopstvenu spoljnu politiku. Imajući u vidu da Sud zauzima centralni položaj u međunarodnom pravosuđu, autor ističe kako sudski komentari posredno vrše uticaj na stvaranje i primenu opštih pravila međunarodnog prava u ovom polju, te kako se dinamika mehanizama korektivne pravde neretko menja, oblikuje i evoluira pod uticajem komentara Suda.

U monografiji *Korektivna pravda pred međunarodnim sudom* demonstriran je ne samo visok nivo poznavanja i analize važnih sudskih presuda, već je čitaocima pružen i detaljan pregled relevantne pravne literature. Sve navedeno doprinosi nespornom originalnom naučnom kvalitetu predmetne monografije, posebno imajući u vidu da je često teško, kako u teoriji tako i u praksi, razlučiti gde počinje jedna, a gde se završava druga vrsta naknade. Navedenoj teškoći doprinosi nijansirana uzdržanost koja često provejava u pojedinim sudskim presudama. U tom svetlu, autor primećuje da se Međunarodni sud pravde prema svojoj mogućnosti da dosuđuje naknade prinudnog karaktera često odnosi sa izvesnom dozom opreznosti i suzdržanosti, nalazeći opravdanje u sopstvenoj specifičnoj poziciji u sistemu Ujedinjenih nacija, odnosno težnjom za stvaranjem mirnog i bezbednog međunarodnog poretka. Istovremeno, slobodu u izboru naknade donekle ograničava i činjenica da je reč o svetskom sudu koji rešava sporove između suverenih država, za koje prinudne mere u izvršenju naknade nisu pogodne.

Konačno, monografija dr Mihajla Vučića *Korektivna pravda pred međunarodnim sudom* predstavlja odličan spoj domaće pravne teorije i praktičnog priručnika za planiranje strategije parničenja pred Sudom. Ona predstavlja svojevrsni pravni mozaik, sačinjen od instituta naknade, sa jedne strane, i prateće odgovornosti država u međunarodnom pravu, sa druge. Monografija je svakako dobar polazni temelj autorove ambiciozne zamisli da u budućnosti izvede komparativnu analizu pojma naknade pred svim, različitim, međunarodnim sudskim mehanizmima za rešavanje sporova. Nadamo se da će takva sveobuhvatna analiza, zajedno sa ovom monografijom, predstavljati jednu koherentnu, kapitalnu celinu pojma naknade u međunarodnom pravu.

Vanja PAVIĆEVIĆ